

ӘЛ-ФАРАБИ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ
УНИВЕРСИТЕТІ
ФИЛОЛОГИЯ ЖӘНЕ ӘЛЕМ ТІЛДЕРІ
ФАКУЛЬТЕТІ
ФАКУЛЬТЕТТІҢ ӘДІСТЕМЕЛІК КЕҢЕСІ
ҚАЗАҚ ТІЛ БІЛІМІ КАФЕДРАСЫ

«ҚАЗАҚСТАН ТӘУЕЛСІЗДІГІНІҢ 25 ЖЫЛДЫҒЫНА – 25 ДӘРІС»

ғылыми-әдістемелік семинар материалдарының жинағы

2016 жылдың 16–25 қарашасы

Алматы 2016

ӨОЖ 378:8/0/81
КБЖ 74.58:81.2Каз
Қ18

Баспаға Филология және әлем тілдері факультетінің
Ғылыми кеңесі шешімімен ұсынылған

Редакция алқасы:

Салқынбай Анар Бекмырзақызы – Қазақ тіл білімі кафедрасының профессоры, ф.ғ.д.
Ақымбек Съезд Шардарбекұлы – Қазақ тіл білімі кафедрасының меңгерушісі, ф.ғ.к.
Иманқұлова Салтанат Меркібайқызы – Филология және әлем тілдері факультеті Өдістемелік
кеңесінің төрағасы, ф.ғ.к.
Аширова Анар Тишибайқызы – Қазақ тіл білімі кафедрасының доценті, ф.ғ.к.

Жинақты құрастырушылар:

Ақымбек Съезд Шардарбекұлы – Қазақ тіл білімі кафедрасының меңгерушісі, ф.ғ.к.
Егізбаева Назыкен Жаненқызы – Қазақ тіл білімі кафедрасының доценті, ф.ғ.к.

«Қазақстан тәуелсіздігінің 25 жылдығына – 25 дәріс»: ғылыми-әдістемелік
семинар материалдарының жинағы (2016 жылдың 16–25 қарашасы). – Алматы:
Өл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2016. –163 бет.

ISBN 978-601-278-863-1

ӨОЖ 378:8/0/81
КБЖ 74.58:81.2Каз

ISBN 978-601-278-863-1

Өл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2016

МАЗМҰНЫ

Алғысөз.....	5
--------------	---

I. ҚАЗАҚ ТІЛІНІҢ ТАРИХИ ДАМУ ЗАҢДЫЛЫҚТАРЫ

<i>Сағындықұлы Б.</i> Түбіртек теориясының кейбір мәселелері.....	7
<i>Сағындықұлы Б.</i> Ежелгі дәуірлердегі протезалық, эпентезалық, эпитезалық дауыссыздар	29
<i>Сағындықұлы Б.</i> Орта ғасыр ескерткіштерінде жіктеу есімдіктерінің қолданылу ерекшеліктері.....	37
<i>Сағындықұлы Б.</i> Атау септік формасынан тәуелдік жалғауының пайда болуы	42
<i>Құлжанова Б.Р.</i> Көп мағыналықтың пайда болу тәсілдері	51

II. ҚАЗАҚ ТІЛ БІЛІМІ: БІР ҒАСЫР, САН ТАҒДЫР

<i>Салқынбай А.Б.</i> О. Бөкей шығармаларындағы тілдік білік	58
<i>Әміров Ә.Ж.</i> Терминдердің жасалу тәсілдері.....	64
<i>Anissova U.</i> Symbol as a multi-notional conventional sign.....	69
<i>Исхан Б.Ж., Шыныбекова А.К.</i> Әліпбиіміздің дыбыстық құрамы мен емле ең басты мәселе	72
<i>Шыныбекова А.К.</i> Терминжасам және латын графикасы жөнінде.....	78

III. ТІЛДІК БӘСЕКЕДЕГІ ҚАЗАҚ ТІЛІНІҢ ӨМІРШЕҢДІГІ

<i>Абдрахманова Ж.Ә.</i> Көптілділік – бәсекеге қабілеттіліктің белгісі.....	86
<i>Аширова А.Т.</i> Арнайы мақсатта қолданылатын тіл мәселесі.....	89
<i>Егізбаева Н.Ж.</i> Үштұғырлы тіл жағдайында қазақ тілін оқыту мәселелері ...	95
<i>Күркебаев К.К.</i> Қазақстан жоғары оқу орындарында көптілді оқытудың қажеттілігі	99

IV. ҚАЗАҚ ТІЛІН КӘСІБИ ДЕҢГЕЙДЕ ОҚЫТУ МӘСЕЛелЕРІ

<i>Салқынбай А.Б.</i> Қазақ тілін жаңаша оқытудың қажеттілігі.....	104
<i>Жусанбаева С.Б.</i> Сабақта бекіту мен қайталауды ұйымдастыру.....	111
<i>Иманқұлова С. М., Егізбаева Н. Ж.</i> Жоғары оқу орындарында кәсіби қазақ тілін оқыту мәселелері	115
<i>Иманқұлова С.М.</i> Тілді үйретудегі заманауи технологиялар	119
<i>Рамазанова Ш.Ә.</i> Көмекші сөздерді оқытудағы ерекшеліктер.....	125
<i>Шыныбекова А.К.</i> Мамандыққа қатысты мәтіндерді бейімдеп оқыту әдістері	129

<i>Шыныбекова А.К.</i> Заң саласы терминдерінің жасалу ерекшеліктері және кәсіби сөздер	132
<i>Ақымбек С.Ш.</i> Орфоэпиялық нормалардың негізгі принциптері	136
<i>Ақымбек С.Ш.</i> Ауызекі сөйлеу тіліндегі интонацияның ерекшелігі.....	141
<i>Ақымбек С.Ш.</i> Өлең сөздің орфоэпиялық және интонациялық құрылымы ...	148
<i>Ақымбек С.Ш.</i> Көркем әдебиетті мәнерлеп оқудың суперсегментті тәсілдері.....	155
<i>Тасымов А.</i> Қазақ тілінің лексика-семантикалық сипаты.....	161

SYMBOL AS A MULTI-NOTIONAL CONVENTIONAL SIGN

Anessova Umit

PhD

Al-Farabi Kazakh National University

We know that there are many ways in which the phenomena of language and culture are closely related. Nowadays phenomena of language and culture is considered as the subject of anthropological, sociological, and semiotics study. Language is determined by culture and in some cases vice versa. Steven Pinker gives the examples of it: "Of course, there are ways in which culture really does determine language, or at least certain facets thereof. Obviously, the ancient Romans did not have words for radios, televisions, or computers because these items were simply not part of their cultural context. In the same vein, uncivilized tribes living in Europe in the time of the Romans did not have words for tribunes, praetors, or any other trapping of Roman government because Roman law was not part of their culture. Our culture does, sometimes, restrict what we can think about efficiently in our own language. For example, some languages have only three color terms equivalent to black, white, and red; a native speaker of this language would have a difficult time expressing the concept of "purple" efficiently. Some languages are also more expressive about certain topics. For example, it is commonly acknowledged that Yiddish is a linguistic champion, with an amazing number of words referring to the simpleminded".(1)

One of the phenomena of interaction of language and culture is the symbol. If we consider symbol from the linguistic point of view, we can find out different perception of it among scientists.

Averintsev S. S. defines a symbol through concept of an image: "Any symbol is an image (and any image is, at least to a certain extent, a symbol); but if the category of an image assumes subject identity to itself, the category of a symbol places emphasis on other part of the same essence – on going of an image out of own limits, on presence of the certain sense which has been intimately merged with an image, but not identical to it . The subject image and deep sense act in symbol structure as two poles, inconceivable one without another (because meaning loses own appearance out of an image, and the image out of sense is scattered on the components), but also divorced and generating tension among themselves in which the essence of a symbol consists. Passing to a symbol, the image becomes "transparent"; the sense "appears" through it, being given as the semantic depth, the semantic prospect demanding hard "occurrence" into it. "(2)

According to Shelestyuk symbol is a multi-notion conventional sign which represents, apart from its inherent and immediate designatum, an essentially different, usually more abstract designatum, connected with the former by a logical link.

(Shelestiuk 1997: 125)ⁱ In semantic terms, in symbols we deal with a hierarchy of meanings, where the direct meaning constitutes the first layer of sense and serves as a basis for the indirect (secondary) meaning - the second layer of sense, both of them united under the same designator (a name, a visual image, a significant object or person, etc.). (3)

There is term presented by Philip Wheelwright "immanent polysemy of a symbol" which means its innumerable implications: a cluster of conceptually disparate meanings related to a symbol. (for example, fire – hearth and home; masculine principle; passion; the sun; purification)... (6).

Sheykin gives the following definition of a symbol from a position of sociocultural sciences: "The material or ideational cultural object, vystuayushchy in communicative or transmitting process as a sign, which meaning is considered as conventional analog of value of other object" (3).

E.F.Gubsky, G. V. Korablev, V.A.Lutchenko mark out one more important quality of a symbol: "The sense of a symbol, can't and shouldn't be clear for the people who aren't belonging to this group, i.e. for those who isn't devoted in meaning of a symbol (each symbol in its character is seen as a secret or at least a conventional sign), it is as a rule, a hint that is over or behind sensually perceived appearance of education (for example, a cross – a symbol of Christian belief)" (4).

According to Karasik V.I. "The symbol is opposed to allegory – to an allegory, to an image with a clear readable unambiguous rational formula of decoding of this image (for example, a skull and bones – death). The symbol is essentially multiple-valued, this polysemy represents not only possibility of multiple interpretation of a symbol, but also consecutive plurality of interpretation" (5).

Among symbols Shelestyuk specifies language and speech symbols. "Language symbols are fixed in people's mind as stable associative complexes, existing in the lexical meaning of a word as 'a symbolic aura', i. e. a number of semes of cultural-stereotype and archetypal or mythological character. Cultural-stereotype symbols are contemporary and comprehensible for all the representatives of a culture, with a transparent logical connection between a direct and a secondary meaning, the latter being easily deducible. Archetypal symbols, consistent with K. G. Jung's archetypes, are symbols based on the most ancient or primary ideas of the ambient world. In archetypes the connection between the direct and secondary meaning is often darkened" (2).

As a result of the analysis above-stated theories we can consider a symbol according to several signs.

First, it is that value which lies in a symbol. Each symbol and images which evolved from this symbol are very valuable to the person as they have stereotypical, mythological characters.

Secondly, its orientation on super sensual experience. Symbols show in us various emotions. Some symbols are universal, and some unique. The perception of the second usually depends both on life experience, and on education and nurseries experience. Here we can give an example from the novel of any author and show a language picture of the world of the personality through symbols.

Third, its interpretive depth and multidimensionality. Symbols are interpreted quite deep and as we spoke above have historical roots and are connected with mythology. Sometimes it is heavy to us to explain the reason of interpretation as here we assign the advanced role to subconscious processes.

Fourth, symbols happen multiple-valued. We can connect this sign with the following as there is a lot of cultures and all of them different, however even in one culture and native speaker language we can distinguish different meanings of any symbol.

Fifth, it's attractive for carriers of culture. In our opinion the attractiveness of a symbol is that people's emotions and thoughts can be expressed through it easier and those feelings which person has in symbolical images reach as signals of a speech and the sender, in the consciousness, in the same way or at least reproduces a similar picture and feels the same emotions as a speaker.

List of used literature:

1. The Language Instinct by Steven Pinker, 2007.
2. Averintsev S. S. Sofiya-Logos. Dictionary. the 2nd, испр. prod. - To. : Spirit of Literature, 2001.
3. Shelestiuk, Helen V. Semantics of Symbol // Semiotica. Journal of the International Association for Semiotic Studies. Vol. 144-1/4, 2003.
4. Philosophical encyclopedic dictionary, 1998.
5. V.I. Karasik, Linguistic crystallization of a meaning, Volgograd: Paradigm, 2010.
6. Wheelwright, Philip (1968). The archetypal symbol. In Perspectives in Literary Symbolism. University Park; London: The Pennsylvania State University Press. V.I.